

Paradijsvogels en Kroonduiven

Indische-Nederlanders in voormalig
Nieuw-Guinea

In de jaren 1945 tot halverwege de jaren zestig werden 250 duizend Indische-Nederlanders naar Nederland gerepatriëerd. Minder bekend is dat velen hun geluk zochten in voormalig Nieuw-Guinea. Toen op 27 december 1949 het bestuur over Nederlands-Indië werd overgedragen aan de Indonesische overheid was Nieuw-Guinea in de soevereiniteitsoverdracht niet meegenomen. Enkele duizenden Indische-Nederlanders besloten om dit laatste kroonjuweel als nieuw thuisland te beschouwen. Het eiland was echter nauwelijks ontgonnen en bezat amper voorzieningen. Men ging een onzekere toekomst tegemoet, maar kon, hoe dan ook, in vrijheid leven. In een wereld die hen bekend voorkwam en die betrekkelijk dicht bij hun geboortegrond lag. Zij konden niet bevroeden dat Nieuw-Guinea inzet zou worden in het almaar oplopende steekspel tussen de Nederlandse en de Indonesische overheid, gesteund door de Verenigde Naties en de VS. Nederland droeg Nieuw-Guinea op 1 oktober 1962 over aan de VN, waarna het uiteindelijk in Indonesische handen kwam. De circa 13.000 Indische-Nederlanders moesten voor de tweede keer 'hun land' verlaten. Het boek bevat persoonlijke vertellingen van betrokkenen die in combinatie met het beeldmateriaal (circa 200 foto's) een indringend beeld van deze groep geven.

Paradijsvogels en kroonduiven
Indische Nederlanders in voormalig
Nieuw-Guinea
Door Tjaal Aeckerlin
KIT publishers: 160 pagina's (hardcover)
ISBN: 9789460220494
Prijs: € 24,50

In Manokwari bracht men passagiers en lading aan land met sloepen. Harry, Tod en ik waadden naar het strand en hoorden, terwijl we de indrukwekkende vegetatie bewonderden, iemand roepen.

'Hebben jullie niets aan te geven?'

We begrepen maar niet waar die stem vandaan kwam. 'Hebben jullie niets aan te geven?' klonk het opnieuw.

Een matroos in een van de sloepen wees naar een zinken golfplaat die schuin uit het zand omhoog stak. Een man met ontbloot bovenlichaam, die volkomen in de omgeving opging, kwam tevoorschijn. Het bleek een douanier te zijn.

'Bij mij moet je aangeven', gaf hij te kennen. 'Dit is Nederlands Nieuw-Guinea. Er staat hier nog maar weinig, maar we hebben wel regels', voegde hij er aan toe.

Mijn vrienden en ik wilden een slagerij gaan beginnen. We haalden bij een opslagloods van de douane onze vooruit gezonden jachtgeweren op en vroegen bij de politiepost een vergunning aan. Alle drie hadden we bij het KNIL gediend en vlak voor ons vertrek nog een aantrekkelijk aanbod van het Indonesische leger afgeslagen. Ze stelden een flinke promotie in het vooruitzicht als we onze kennis van autotechniek aan hun mannen zouden overdragen.

Om de eerste tijd door te komen en de omgeving te leren kennen, meldden we ons aan bij een landbouwproject van het gouvernement onder leiding van de dienst Transmigratie & Emigratie.

'Hebben jullie verstand van tuinbouw?' vroeg de met zichzelf ingenomen voorman met de te grote zonnebril op zijn neus.

'Ja, heel erg veel', luidde het cynische ant-

Tempo Doeloe *Paradijsvogels en Kroonduiven*

woord van Tod. 'Ik heb erg veel in de grond lopen hakken... voor de Jap.'

Toen de bink over onze bedrevenheid met auto's vernam, stuurde hij ons naar de dump bij de haven. Vervoer zou de landbouwers goed van pas komen. Bij het ene wrak haalden we de stroomverdeler los. Bij een andere het remsysteem. Met het ontoereikende gereedschap wisten we een takelwagen rijdende te krijgen. De nog gave Datsun-buitenboordmotor die we vonden, verstopten we onder een hoop roestige slooponderdelen. Wellicht konden we voor de motor een koper vinden.

Na drie maanden werd de hele club, zo'n vijftig man, bij elkaar geroepen in een woonbarak. Het baasje stond klaar met een stapeltje papieren in zijn handen. De eerste paar zinnen klonken lovend, maar ineens maakte hij een ommezwaai.

'Ik vraag jullie om zo meteen een driejarig contract te komen ondertekenen. Tekenen niet, dan zijn we genooddaakt je naar Soekarno terug te sturen.' Dat dreigement maakte mij en mijn maten ziedend. Zeker toen we bemerkten dat en-

kele aanwezigen zich lieten intimideren. Zij die een familie onderhielden, konden geen kant op.

Met onze plunjezakken over onze schouders kwamen we al slenterend aan de voet van de sterk beboste Fanindi-heuvel terecht, gelegen aan de rand van Manokwari. Het voornemen om een slagerij te beginnen zat nog steeds in onze hoofden. Daarom besloten we naar sporen van wild te gaan zoeken. Tijdens de verkenning stuitten we op een oudere Indischman die een klimpad aan het vrijkappen was en op de top een hutje bezat. Terwijl zijn vrouw haar hele weekvoorraad aan etenswaren aan ons spendeerde, ontvouwde hij een plan waar hij al lang mee rondliep. 'Brood... vers brood. Dat is waar de stad van droomt.' Paatje kende de menagemeester van het leger. Deze beheerde de voorraad van de militaire keuken en had al toegezegd meel en gist te willen leveren. Daarnaast garandeerde hij een dagelijkse afname van honderd baksels. Van bewerkte metalen drums maakten we, met aanweziggen van Paatje, een oven, bestaande uit vier

laden. In de bovenste moest het brood een knapperige, bruine bovenlaag gaan krijgen. Zo vulden we onze dagen met deeg kneden, hout verzamelen en de baktemperatuur constant houden. We raakten bekend als de toekang roti's, de bakkers, van Fanindi. Anderhalf jaar later verloren we de slag tegen de mengmachines en de professionele oven van een 'nieuw binnengekomen' collega.

Niet getreurd, want we wisten inmiddels wat er te koop was in het almaar drukker wordende Manokwari en bezaten talloze ideeën. De Papoea's aan de kust beschikten over degelijke, zeevaardige vierkprauwen, opgebouwd uit drie houtsoorten: matoehout voor de prauw zelf, hout van de nadjoe-nadjoes – onverwoestbare stammen uit de vloedbossen die de twee drijvers droegen – en het witgekleurde kajoe poetih waarvan de drijvers waren gemaakt. Ons plan was om met de eeuwenoude kennis van de prauwenbouwers een eigen boot samen te stellen. De intussen gereviseerde buitenboordmotor zou als krachtbron fungeren, hoewel we uiteindelijk ook een mast lieten

Tempo Doeloe

Paradijsvogels en Kroonduiven

plaatsen om bij een eventuele motorstoring met het zeil vooruit te kunnen komen. Van de Papoea's leerden we de prauw te beladen, die maximaal anderhalve ton vracht kon dragen. Ze wezen ons op de verraderlijke koraalriffen en leerden ons hoe we de wolken moesten 'lezen' om weersveranderingen te herkennen. Na tal van proefvaarten begonnen we met het vervoer van kolonisten naar en van hun nederzettingen in de baai. Een taxidienst via het water.

Houthandel van der Hout luidde het volgende hoofdstuk in. Zij zochten bemanning voor hun *Charlotte*, een twaalf meter lange schuit waarmee de gekapte en klaarliggende stam-

men langs de kust met een sleepkabel naar de zagerij werden overgebracht. Verloren we een exemplaar, dan moest dat absoluut teruggevonden worden. De *Catalina*, het amfibievliegtuig dat Manokwari wekelijks aandeed, hield niet van dergelijke struikelblokken. Een Papoea-vriend die regelmatig met ons meevoer, wees ons op een ochtend op een nevelige grasvlakte, kilometers van Manokwari vandaan. Er grasde een kudde Java-herten. De beesten kwamen oorspronkelijk niet voor op Nieuw-Guinea en waren in het verleden her en der uitgezet door de Nederlanders. Door het ontbreken van natuurlijke vijanden konden ze zich in rap tempo vermenigvuldigen. Door de Papoea's werden

ze in eerste instantie met rust gelaten. 'Het zijn onze honden', had het gouvernement hun wijsgemaakt. 'Hier staat de inhoud van onze slagerij', bracht Tod weemoedig uit.

Toon Mager, Manokwari 1954